

Lakivaliokunnalle

Lausunto
8.4.2026

1/11

Viite

HE 24/2026 vp

OTSIKKO

HE YDINENERGIALAIKSI JA SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI

1. Yleistä

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi ydinenergilaki sekä muutettaviksi säteilylakia (859/2018), rikoslakia (39/1889), sikon täytäntöönpanosta annettua lakia (672/2002), painelaitelakia (1144/2016), kaivoslakia (621/2011), vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia (390/2005), Finanssivalvonnasta annettua lakia (878/2008), turvallisuusselvityslakia (726/2014), pelastuslakia (379/2011), kyberturvallisuuslakia (124/2025), ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettua lakia (252/2017), rakentamislakia (751/2023), eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annettua lakia (954/2012) ja Säteilyturvakeskuksesta annettua lakia (1164/2022). Samalla nykyinen ydinenergilaki (990/1987; jäljempänä *kumottava laki*) kumottaisiin. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2027.

2. Esityksen mukainen seuraamussääntely

2.1 Ehdotetun ydinenergilain seuraamussääntely

Ehdotetun ydinenergilain 38 luvussa säädettäisiin seuraamuksista. Rangaistuksia koskevat informatiiviset viittaukset rikoslain säännöksiin olisivat 402 §:ssä, turvavalvontarikkomusta koskevat säännökset 403 §:ssä, seuraamusmaksua koskevat säännökset 404 §:ssä sekä seuraamusmaksun määrää ja täytäntöönpanoa koskevat säännökset 405 §:ssä.

Ehdotetun ydinenergilain turvavalvontarikkomusta koskeva 403 § olisi uusi. Sääntely vastaisi keskeisiltä osin yksityisistä turvallisuuspal-

veluista annetun lain (1085/2015) 9 luvun mukaisia vastaavia rikkomussäännöksiä. Turvaavontarikkomuksesta voitaisi tuomita turvahenkilölle sakko, jollei muualla laissa säädetä tehdystä teosta ankarampaa rangaistusta. Pykälän mukainen rangaistavuus tulisi kyseen tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta. Törkeä huolimattomuus on katsottu tarpeelliseksi sisällyttää rangaistussäännöksen alaan, koska rangaistaviin tekoihin sisältyy mm. voimankäyttöön ja voimankäyttövälineisiin liittyviä toimia, joihin voi liittyä merkittävää haittaa.

Ehdotetun ydinenergialain 404 §:n hallinnollista seuraamusmaksua koskeva sääntely olisi uutta. Hallinnollinen seuraamusmaksu voitaisiin määrätä ydinlaitosta tai ydinaineen talteenottolaitosta koskevan luvan haltijalle tai muulle toiminnanharjoittajalle, jota koskee pykälässä tarkoitettu ydinenergialaissa säädetty velvoite. Hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin kuuluisi tekoja ja laiminlyöntejä, joita on arvioitu hallinnollisten seuraamusten sääntelyperiaatteiden mukaisesti. Seuraamusmaksu tukisi lainsäädännön velvoitteiden noudattamista ja noudattamisen valvontaa. Seuraamusmaksun piiriin kuuluviin tekoihin ei lähtökohtaisesti olisi tehokkaasti sovellettavissa muita valvonnan keinoja, koska laiminlyönti tai rikkomus on luonteeltaan sellainen, että se on kertaluonteinen tai päättynyt, taikka seuraamusmaksun uhalla pyritään vaikuttamaan lainsäädännön keskeisten velvoitteiden rikkomisen ehkäisemiseksi. Teot tai laiminlyönnit olisivat moitittavuudeltaan suhteellisen vähäisiä ja helposti toteen näytettävissä. Moitittavammista teoista säädettäisiin rangaistusrikoslaissa.

Hallinnollisissa seuraamuksissa käytettäisiin tuottamuksesta riippumatonta vastuuta. Vastuuperustetta käytännössä lievennettäisiin toiminnanharjoittajan tai muun seuraamusmaksun kohteen osalta sillä, että seuraamusmaksu olisi joissakin tapauksissa sidottu velvoitteiden olennaiseen tai toistuvaan rikkomiseen, sekä 405 §:ään ehdotetuilla säännöksillä, jotka koskevat seuraamusmaksun määräämisen harkintaa ja määräämättä jättämisen tilanteita. Seuraamusmaksut kohdistuisivat lähtökohtaisesti oikeushenkilöihin ja liittyisivät elinkeinotoiminnassa noudatettavien säännösten valvontaan.

Ehdotetun ydinenergialain 405 §:ssä säädettäisiin seuraamusmaksun määrästä ja täytäntöönpanosta. Seuraamusmaksua koskevan asian käsittelisi ja ratkaisisi Säteilyturvakeskus. Seuraamusmaksun käyttäminen olisi Säteilyturvakeskuksen harkinnassa, ja sen määräämiseen ei olisi velvollisuutta. Rangaistusten käytön viimesijaisuuden periaatteen mukaisesti seuraamusmaksun käyttäminen olisi toissijaista ja täydentävää muihin hallinnollisiin valvontatoimiin nähden.

Seuraamusmaksu kohdistettaisiin oikeushenkilöön, ja se olisi suuruudeltaan 1 000–100 000 euroa. Ehdotuksessa on otettu huomioon toiminnanharjoittajien merkittävät kokoerot ja seuraamusmaksun alaan kuuluvien toimien moninaisuus. Pykälä sisältäisi viittaussäännöksen sakon täytäntöönpanosta annettuun lakiin, jota koskeva muutosehdotus sisältyy esitykseen.

Ehdotetun ydinenergialain 405 §:ssä säädettäisiin myös seuraamusmaksun määrän arvioinnista. Arviointiin vaikuttaisi menettelyn laatu, laajuus ja kesto sekä tekijän taloudellinen asema. Lisäksi tulisi arvioida menettelyllä saavutettu hyöty tai vahinko, jos ne ovat määritettävissä. Toiminnanharjoittajan yhteistyöllä olisi myös merkitystä määrää arvioitaessa siten, että aktiivinen puutteiden korjaaminen ja asian selvittämisen edistäminen vaikuttaisivat seuraamusmaksuun sitä alentavasti. Merkitystä kokonaisarvioinnissa olisi myös aikaisemmillä säännöksiin kohdistuvilla rikkomuksilla ja laiminlyönneillä. Seuraamusmaksua voitaisiin kohtuullistaa tai se voitaisiin jättää kokonaan määräämättä, jos laiminlyönti olisi vähäinen tai ydinenergian käytön turvallisuuden tai ydinmateriaalivalvonnan velvoitteiden kannalta vähämerkityksinen.

Ehdotetun ydinenergialain 405 §:ssä säädettäisiin lisäksi ne bis in idem -periaatteesta. Seuraamusmaksua ei määrättäisi, jos asianomaista epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Sille, jolle on määrätty seuraamusmaksu, ei myöskään saisi samasta teosta tuomita tuomioistuimessa rikosoikeudellista rangaistusta.

2.2 Ehdotetun ydinenergialain seuraamussääntelyn arviointia

Ehdotetun ydinenergialain hallinnollisten seuraamusten osalta kriteerinä on käytetty sitä, että teot olisivat rikoslain 44 luvun 10 §:ssä säädettävään ydinenergian käyttörikokseen nähden vähäisempiä puutteita ydinenergialain mukaisten velvoitteiden noudattamisessa. Hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin kuuluisi erilaisia luvanhaltijan ja osin muiden toiminnanharjoittajien keskeisimpien velvoitteiden laiminlyöntejä. Laiminlyönnit olisivat pääsääntöisesti sellaisia, että niihin puuttuminen muilla hallinnollisilla keinoilla ei olisi tarkoituksenmukaista tai mahdollista. Hallinnollisen seuraamusmaksun käyttäminen olisi harkinnanvaraista, ja muut hallinnolliset valvontatoimet olisivat lähtökohtaisesti seuraamuksiin nähden ensisijaisia, jos ne ovat tehokkaita ja soveltuvia. Hallinnollisten seuraamusten kuuluminen keinovalikoimaan osaltaan turvaa tehokasta viranomaisvalvontaa. Lisäksi tekemuotoja määritettäessä on otettu huomioon se, että Säteilyturvakeskuksen toimivaltuudet ja tiedonsaantioikeudet olisivat riittävät asian selvittämisen kannalta ja asiassa ei tarvittaisi

poliisin esitutkintaoikeuksia. Hallinnolliset seuraamusmaksut kohdistuisivat vain oikeushenkilöihin, eivätkä siten yksittäisiin luonnollisiin henkilöihin.

Ehdotetun ydinenergialain seuraamussäännösten osalta sääntelyn tarkkarajaisuutta koskevien vaatimusten arvioidaan toteutuvan. Ehdotetussa 403 ja 404 §:ssä on erityisesti yksilöity säännöskohtaisesti riittävällä täsmällisyydellä ne teot, joista seuraamuksia voi syntyä.

Oikeasuhtaisuus on otettu huomioon seuraamusmaksun suuruutta ja sen määräämättä jättämistä koskevassa sääntelyssä (ks. 405 §). Seuraamusmaksun enimmäismäärä on rahamäärältään verraten suuri, mutta se katsotaan perustelluksi yleisestäävyyden vaatimuksesta johtuen. Sääntelyyn ei katsota näissä yhteyksissä liittyvän seuraamusmaksun sanktioluonteeseen tai ankaruuteen viitaten sellaisia voimakkaasti korostuneita oikeusturvaintressejä, jotta seuraamusmaksusta päättäminen olisi säädettävä tuomioistuimen tai muun kollegiaalisen päätöksentekuelimen päätettäväksi. Seuraamusmaksun osalta ehdotetaan nimenomaisilla säännöksillä sanktion määräämättä jättämisestä kokonaan tai osittain.

Ehdotetussa ydinenergialaissa säädetyn seuraamusmaksun määrääminen ei edellyttäisi tuottamusta tai tahallisuutta. Ydinenergia-alan toimijoilla on vaatimuksena ylläpitää johtamisjärjestelmää sekä määritellä ja ohjeistaa menettelynsä. Seuraamusmaksun piiriin kuuluvien velvoitteiden noudattaminen ei käytännössä riipu yhden henkilön työsuorituksesta. Seuraamusmaksun käyttämisen edellytyksiin on useassa kohtaa kirjattu kriteeriksi se, että velvoitetta on olennaisesti tai toistuvasti laiminlyöty. Maksun määrääminen perustuisi hallintomenettelyyn ja Säteilyturvakeskuksen toimesta tapahtuvaan hallintoasian selvittämiseen. Seuraamusten käyttö olisi toissijaista muihin hallinnollisiin keinoihin nähden. Toissijaisuus ei ilmene nimenomaisesti säännöksistä, vaan muiden hallinnollisten keinojen matalammasta käyttökynnyksestä, hallinnon suhteellisuusperiaatteesta sekä seuraamusmaksua koskevien säännösten perusteluista. Seuraamusmaksusta voisi vapautua edellä selostetun mukaisesti sidottuun harkintaan perustuvan sääntelyn perusteella. Sääntelyn katsotaan olevan syyttömyysolettaman ja muutoinkin oikeusturvavaatimusten mukaisesti toteutettu.

2.3 Rikoslain ehdotetut muutokset

Terveiden vaarantaminen

Esityksen mukaan rikoslain terveyden vaarantamista koskevaa 34 luvun 4 §:ää uudistettaisiin siltä osin kuin se liittyy ehdotettuun ydinenergialakiin. Mainitun pykälän 1 momentin 4 kohdassa sääntelyn

sanamuotoa tarkennettaisiin. Terveiden vaarantamiseen syyllistyisi, jos kyse olisi 4 kohdassa tarkoitettua laiminlyönnistä ja teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Rangaistavien tekojen ja rangaistavuuden rajaamisen kannalta keskeinen vaaratunnusmerkki säilyisi käytännössä ennallaan. Rangaistavuuden alaa ei ehdoteta laajennettavaksi. Voimassa olevassa laissa olevat yleisluontoiset viittaukset ydinenergiain vastaisuuteen korvattaisiin täsmällisemmällä tekotapojen luonnehdinnoilla ja viittauksilla ydinenergiain rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellytysten toteuttamiseksi. Selvyyden vuoksi 4 kohta jaettaisiin a–e alakohdaksi, joissa tarkoitetuista teoista voi aiheutua pykälässä tarkoitettua vaaraa.

Ydinenergian käyttörikos

Esityksen mukaan voimassa oleva, varsin yleiseen ja avoimeen sääntelyyn pohjautuva ydinenergian käyttörikosta koskeva rikoslain 44 luvun 10 § uudistettaisiin kokonaisuudessaan ja muutettaisiin vastaamaan ehdotetun ydinenergiain mukaisia säännöksiä. Osin sääntelyä korvattaisiin ehdotetussa ydinenergiain täsmällisemmin määritellyllä hallinnollisella seuraamusmaksulla.

Verrattuna voimassa olevaan rikoslain 44 luvun 10 §:ään sääntelyä tarkennettaisiin merkittävästi viittaamalla ehdotetun ydinenergiain säännöksiin ja niiden nojalla annettuihin lain säännöksiä tarkentaviin määräyksiin. Rangaistus voitaisiin määrätä tahallisuudesta tai törkeästä huolimattomuudesta aiheutetusta teosta. Nykyisin myös huolimattomuudesta aiheutettu teko on rangaistavaa, mutta ehdotetun ydinenergiain seuraamusmaksua koskevaa sääntelyä olisi pidettävä huolimattomuudesta aiheutettujen tekojen osalta riittävänä ja oikeasuhtaisena.

Esityksen mukaan ydinenergian käyttörikoksesta voitaisiin tuomita sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Rangaistusasteikkoa ehdotetaan korotettavaksi yhdestä vuodesta vankeutta kahteen vuoteen.

Ehdotetun rikoslain 44 luvun 10 §:n 1–4 kohta vastaisivat yhdessä 7 kohdan kanssa voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohtaa ja 3 kohdan osalta lisäksi osin voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohtaa. Rangaistavuutta ei tältä osin ehdoteta laajennettavaksi. Rangaistavuuden alaa kuitenkin rajattaisiin ehdotetussa 2 kohdassa siten, että rangaistavuus edellyttäisi toiminnan olevan omiaan aiheuttamaan vaaraa ihmisille tai toisen omaisuudella.

Ehdotetun rikoslain 44 luvun 10 §:n 5 kohta vastaisi keskeisiltä osin voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 2 kohtaa. Rangaistavuutta ei 5 kohdan osalta ehdoteta laajennettavaksi, mutta sääntelyä tarkennettaisiin merkittävästi. Toisin kuin voimassa olevassa laissa, ydinjätehuoltoon liittyvää huolehtimisvelvollisuutta ei enää mainittaisi, koska se on käsitteenä varsin väljä ja tulkinnanvarainen.

Ehdotetun rikoslain 44 luvun 10 §:n 6 kohta vastaisi voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 3 kohtaa. Mainitun pykälän 7 kohta vastaisi yhdessä 1, 2 ja 4 kohdassa ehdotetun mukaisesti voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 1 kohtaa. Mainitun pykälän 9 kohta vastaisi voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 momentin 5 kohtaa. Sääntelyä kuitenkin tarkennettaisiin ehdotetun pykälän 6, 7 ja 9 kohdassa. Mainitun pykälän 8 kohta vastaisi voimassa olevan rikoslain 44 luvun 10 §:n 2 momentissa rangaistavaksi säädetyn ydinvastuulain mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiä. Rangaistavuutta ei 6–9 kohdan osalta ehdoteta laajennettavaksi.

Järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen

Esityksen mukaan täydennettäisiin lisäksi järjestystä ylläpitävän henkilön vastustamista koskevaa rikoslain 17 luvun 6 §:n 2 momenttia. Pykälässä tarkoitetulla turvahenkilöllä tarkoitettaisiin myös ehdotetussa ydinenergialaissa tarkoitettua turvahenkilöä.

2.4 Rikoslakiin ehdotettujen muutosten arviointia

Esityksen mukaan rikoslain 34 luvun 4 §:n 1 momentin 1 kohdan ja 44 luvun 10 §:n mukaista rangaistussääntelyä tarkennettaisiin ja täsmennettäisiin merkittävästi. Rangaistavuutta ei ehdoteta laajennettavaksi. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa. Rikoslain 34 luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohtaan ja 44 luvun 10 §:ään ehdotetun sääntelyn osalta arvioidaan, että tekotavat olisi riittävästi yksilöity laillisuusperiaatteen toteutumisen kannalta ja täyttävän blankorangaistussäännöksille asetetut vaatimukset. Mainituissa lainkohdissa säädetäisiin viittamaalla ehdotetun ydinenergialain vastaisten tekojen rikkomisesta sen mukaan kuin rikoslain säännöksissä vakiintuneesti säädetään viittaamalla rangaistavaksi niin sanottujen erityislakien vastaisten tekojen rikkominen. Ehdotetun ydinenergialain säännökset, joihin viitataan, sisältäisivät kiellon, jota voidaan rikkoa.

Mainittujen rikoslain rangaistussäännösten käyttöalan arvioidaan ehdotusten seurauksena supistuvan ja täsmentyvän. Esityksessä seuraamukset jaotellaan rikkomusten tai laiminlyöntien vakavuuden mukaisesti. Rikoslaisissa säädettäisiin sellaisten tekojen rangaistavuudesta, jotka vaikuttavat suoraan haitallisesti ja merkittävästi turvallisuuteen, joista aiheutuu välitöntä haittaa, jotka ovat keskeisiä varautumisvelvollisuuden tai ydinvastuun kannalta taikka joista syntyy merkittävää haittaa ydinalan kansainvälisten sopimusten velvoitteiden noudattamiselle tai kansainvälisille suhteille. Lisäksi teon olisi oltava yleisesti moitittava ja vaikutettava suoraan johonkin oikeushyvään. Tällaisten tekojen selvittäminen edellyttäisi pääsääntöisesti myös poliisin esitutkintatoimivaltuuksien käyttöä riittävän näytön saamiseksi.

Rikoslain 44 luvun 10 §:ssä säädettyä rangaistusasteikkoa ehdotetaan korotettavaksi yhdestä vuodesta vankeutta kahteen vuoteen, mitä on katsottava huomattavaksi rangaistusarvon nostamista ja sääntelyn ankaroittamista koskevaksi toimenpiteeksi. Rangaistusseuraamuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen. Rangaistusseuraamuksen tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen, ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset. Esityksen mukaan rangaistavuuden ala sidottaisiin tahallisuuteen tai törkeään huolimattomuuteen, kun voimassa olevan rikoslain mukaan rangaistavuuden ala on sidottu tahallisuuteen tai huolimattomuuteen. Esityksen mukainen rangaistavuuden ala ja rangaistusseuraamus olisivat vastaavat kuin säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä, jonka mukaista räjähdერიkosta on pidettävä moitittavuudeltaan vastaavana kuin ydinenergian käyttörikosta. Rangaistusasteikon korottaminen on katsottu perustelluksi johtuen tiettyjen tekomuotojen vakavista vaikutuksista, joita säteilyaltistuksesta ihmisille voi seurata ottaen huomioon myös merkittävimpien toiminnanharjoittajien hallussa olevat radioaktiivisia aineita sisältävien aineiden ja materiaalien määrä, sekä johtuen tiettyjen tekomuotojen vakavista seurauksista yhteiskunnalle ydinjätehuollon kustannuksiin liittyvän varautumisvelvollisuuden laiminlyönnistä. Ehdotuksen voidaan katsoa täyttävän oikeasuhtaisuusvaatimusta koskevan tavoitteen.

Rikoslain 17 luvun 6 §:n 2 momenttiin ehdotetun täydennyksen myötä ehdotetussa ydinenergialaissa tarkoitettu turvahenkilö rinnastettaisiin mainittua pykälää sovellettaessa yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa tarkoitettuun vartijaan ja järjestyksenvalvojaan sekä muihin 2 momentissa tarkoitettuihin järjestystä ylläpitäviin henkilöihin. Ehdotetun ydinenergialain 158 §:n 1 momentin mukaan edellytetään muun muassa, että turvahenkilö täyttää vastaavat vaatimukset kuin yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain 10 §:ssä säädetään vartijaksi hyväksymisen edellytyksistä.

2.5 Täydentäviä huomioita ehdotetun ydinenergialain ja rikoslain seuraamussääntelyn yhteensovittamisesta

Esityksen mukainen rikosoikeudellinen ja hallinnollisia seuraamuksia koskeva sääntely on pyritty toteuttamaan niin, että selkeitä päällekkäisyyksiä niiden kesken ei olisi. Rikosoikeudellinen sääntely kohdistuisi pääasiassa sellaisiin yleisesti moitittaviin tekoihin, joissa toimija toimii ilman lupaa tai luvan vastaisesti tai merkittävällä tavalla jättää noudattamatta ehdotetussa ydinenergialaissa säädettyä velvoitetta. Tällöin selvittäminen edellyttäisi pääsääntöisesti myös poliisin esitutkintatoimivaltuuksien käyttöä riittävän näytön saamiseksi. Hallinnolliset seuraamukset kohdistuisivat pääasiassa sellaisiin yksittäisiin ehdotetussa ydinenergialaissa säädettyjen velvollisuuksien noudattamatta jättämiseen, joiden osalta moitittavuutta olisi pidettävä suhteellisen vähäisenä ja helposti toteen näytettävissä olevana. Säteilyturvakeskuksen toimivaltuuksia ja tiedonsaantioikeuksia olisi pidettävä riittävinä asian selvittämisen kannalta.

Esityksen mukaisen rikosoikeudellisen ja hallinnollisia seuraamuksia koskevan sääntelyn yhteensovittamisen kannalta merkitystä on myös ehdotetun ydinenergialain 405 §:ssä säädetty ne bis in idem -kielto, jota on tarkemmin selostettu edellä.

3. Oikeusturva

Ehdotetussa ydinenergialaissa säädettäisiin ydinenergian käyttöä harjoittavien toimijoiden oikeudesta saada asiansa käsiteltyksi Säteilyturvakeskuksessa tai muussa viranomaisessa ja oikeudesta hakea muutosta häntä koskeviin päätöksiin. Kussakin asiassa toimivaltainen taho käy ilmi ehdotetusta ydinenergialaista. Hyvän hallinnon periaatteet toteutuvat, koska hallinnon yleislakeja sovelletaan niiden sisältämien soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä.

Ehdotetun ydinenergialain 464 §:ssä säädettäisiin muutoksenhausta. Pykälän 1 momentin mukaan ensi vaiheen muutoksenhaku toteutuisi pääsääntöisesti oikaisuvaatimuksella, joka kohdistuisi lain nojalla annettuun työ- ja elinkeinoministeriön, Säteilyturvakeskuksen, Valtion ydinjätehuoltorahaston ja tarkastuslaitoksen päätökseen. Seuramusmaksun määräämistä koskevaan päätökseen haettaisiin kuitenkin suoraan muutosta valittamalla. Pykälän 1 momentissa olisi myös oikaisuvaatimuksen osalta informatiivinen viittaus hallintolakiin. Pykälän 2 momentin mukaan muutoksenhausta valittamalla oikai-

suvaatimuksesta tehtyyn päätökseen, seuraamusmaksun määräämistä koskevaan päätökseen ja valtioneuvoston yleisistunnossa tehtyyn päätökseen säädettäisiin oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (808/2019). Ydinlaitoshanketta koskevaan periaatepäätökseen tai päätökseen, jolla periaatepäätöstä koskeva hakemus hylätään, ei kuitenkaan saa hakea muutosta valittamalla. Kyseessä on laajaa ja kokonaisvaltaista poliittista harkintaa edellyttävästä yhteiskunnan kokonaisedun mukaisuuden arviointia koskeva päätös, jossa valtioneuvoston – ja nimellislämpöteholtaan enintään 50 megawatin ydinvoimalaitoshankkeiden osalta työ- ja elinkeinoministeriön – ratkaisulta ei ole sidottua. Muutoksenhakukielto vastaisi kuultavan lain 75 §:n 3 momenttia. Pykälän 4 momentin mukaan valtion viranomaisen määräämään maksuun, johon sovelletaan valtion maksuperustelakia (150/1992), haettaisiin kuitenkin muutosta siten kuin valtion maksuperustelaissa säädetään.

Ehdotetun ydinenergilain 465 §:n 1 momentin mukaan valitusoikeus olisi asianosaisella sekä lisäksi ydinlaitoksen ja ydinaineen talteenottolaitoksen rakentamislupaa, käyttölupaa ja käytöstäpoistolupaa koskevasta päätöksestä myös sillä, jonka etua tai oikeutta asia saattaa koskea. Asianosaisen käsitettä on arvioitu olevan tarpeen laajentaa ottaen huomioon yleisön osallistumisoikeudesta päätöksentekoon sekä muutoksenhaku- ja vireillepanosta ympäristöasioissa tehdyn yleissopimuksen (SopS 122/2004), jäljempänä *Århusin yleissopimus*, 9 artikla ja tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/92/EU, jäljempänä *YVA-direktiivi*, 11 artikla.

Seuraamussäännösten oikeusturvavaatimukset täyttyvät hallinnollisen seuraamusmaksun osalta ehdotetun ydinenergilain muutoksenhakua ja valitusoikeutta koskevien säännösten kautta (ks. 464 §:n 2 momentti ja 465 §:n 1 momentti). Rikosoikeudellisten rangaistussäännösten osalta sovellettaisiin oikeudenkäymiskaarta (4000/1734).

Ehdotetun ydinenergilain 465 §:n 2 momentin mukaan rakentamisluvan osalta valitusoikeutta laajennettaisiin edelleen koskemaan sellaista rekisteröityä yhdistystä tai säätiötä, jonka tarkoituksena on ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun taikka asuinympäristön viihtyvyyden edistäminen ja jonka toiminta-alueella kyseiset ympäristövaikutukset ilmenevät. Ydinlaitoksen ja ydinaineen talteenottolaitoksen osalta rakentamislupaa koskevasta päätöksestä voisi valittaa myös laitoksen sijaintikunta. Lisäksi ydinlaitosta koskevan rakentamislupahakemuksen vireilletulon edellytys olisi sijaintikunnan puolto. Muualla kuin Suomessa syntyneiden ydinjätteiden käsittelyä ja varastointia koskevan valtioneuvoston luvan myöntämisen edelly-

tys olisi sijaintikunnan puolto, ja sijaintikunnalla olisi myös valitusoikeus päätöksestä. Valitusoikeutta koskevat laajennukset panevat täytäntöön erityisesti Århusin yleissopimuksesta ja YVA-direktiivistä seuraavia velvoitteita muutoksenhakua koskevilta osin.

Ehdotetun ydinenergilain 466 §:n 1 momentin mukaan lain 228, 230, 233–235, 238, 240, 242–244, 255–257, 268 ja 461 §:ssä tarkoitettua päätöstä olisi noudatettava lainvoimaa vailla olevana. Momentissa tarkoitetut päätökset liittyvät ydinjätehuollon kustannuksiin varautumiseen ja valtion vastuiden turvaamiseen sekä Valtion ydinjätehuoltorahaston avustusten rahoittamiseksi kerättäviin maksuihin ja Säteilyturvakeskuksen toiminnan rahoittamiseksi kerättäviin valvontamaksuihin.

Ehdotetun ydinenergilain 466 §:n 2 momentin mukaan päätöksen tehnyt viranomainen voi määrätä, että toiminnan keskeyttämistä tai rajoittamista koskevaa päätöstä (368 §) ja rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemista koskevaa päätöstä (369 §) olisi noudatettava lainvoimaa vailla olevana. Momentin 3 kohdan mukaan Valtion ydinjätehuoltorahaston 271 §:ssä tarkoitetun päätöksen täytäntöönpanoon sovellettaisiin valtioneuvoston asetuksen (688/2001) 35 §:ää.

Ehdotetun ydinenergilain 467 §:ssä säädettäisiin ydinlaitoslupaa koskevan päätöksen täytäntöönpanosta lainvoimaa vailla olevana. Ydinlaitoslupaa koskevassa päätöksessä olisi mahdollista määrätä, että toiminta voidaan aloittaa lupapäätöstä noudattaen ennen kuin lupapäätös on lainvoimainen. Määräämisen edellytyksenä olisi hakijan esittämä perusteltu syy. Määräämisen edellytyksenä olisi myös, että täytäntöönpano ei tee muutoksenhakua hyödyttömäksi ja hakija asettaa 234 §:n 2 momentin 1–4 kohdassa tarkoitetun riittävän vakuuden. Asia voi sisältyä jo ydinlaitoslupaa koskevaan hakemukseen tai sitä olisi mahdollista hakea erikseen. Asia olisi mahdollista ratkaista varsinaisessa lupapäätöksessä tai sen jälkeen erillisellä päätöksellä. Lupapäätöksessä olisi myös mahdollista antaa toiminnan aloittamista koskevia määräyksiä esim. yksilöimällä toimenpiteet, joihin saa ryhtyä, ja asettaa määräaika.

4. Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpano

Oikeusministeriössä on valmisteilla rikoslain 48 luvun muuttaminen liittyen ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1203, jäljempänä *ympäristörikosdirektiivi*, kansalliseen täytäntöönpanoon.

Ympäristörikosdirektiivi on kansallisesti pantava täytäntöön viimeistään 21.5.2026. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa

eduskunnalle keväällä 2026. Ehdotettua ydinenergialakia koskevassa esityksessä on pyritty ottamaan huomioon oikeusministeriössä valmisteltavana oleva esitys. Valmisteltavana olevan esityksen sovittaminen yhteen ehdotetun ydinenergielain sääntelyyn saattaa olla tarpeen varautua esitysten eduskuntakäsittelyjen yhteydessä.

5. Laki sakon täytäntöönpanosta

Vireillä on useita hallituksen esityksiä, joissa esitetään sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamista (HE 77/2025 vp, HE 90/2024 vp, HE 161/2025 vp, HE 175/2025 vp, HE 179/2025 vp, *HE 15/2026 vp, HE 17/2026 vp, HE 19/2026 vp, HE 22/2026 vp*) vastaa-vasti kuin esityksessä ehdotetaan.

Anja Liukko
hallitusneuvos